

В ІМЯ ПРАВДИ!

Св. Конгрегації для Східньої Церкви і Преосв.
Владиці Йосафатові Коциловському до відома.

З нагоди відповіді Св. Конгрегації на скаргу переми-
ських громадян проти Преосв. Владики Коциловського, опо-
віщеної в III числі „Перемських Епархіальних Відомостей“
з липня 1927.

Amicus Plato, sed magis amica veritas.

Не на те установив Христос свою
божественну науку, щоб український
гієрарх відтак через її викривлення
присипляв сумління свого народа.

В ПЕРЕМИШЛІ.
НАКЛАДОМ АВТОРА. — З ПЕЧАТНІ АНТОНА БЛЮЯ.
1927.

З хати до хати, з рук до рук.

В імя правди!

Св. Конгрегації для Східньої Церкви і Преосв. Владиці Йосафатові Коциловському до відома.

З нагоди відповіді Св. Конгрегації на скаргу перемиських громадян проти Преосв. Владики Коциловського, оповіщеної в III. числі „Перемиських Епархіяльних Відомостей“ з липня 1927.

Amicus Plato, sed magis amica veritas.

Не на те установив Христос свою божественну науку, щоб український гієрарх відтак через її викривлення присипляв сумління свого народа.

Факт, що кружок перемиських громадян вислав до Риму письмо з жалобою на свого Епископа, підносячи проти нього аж 28 ріжних замітів, кидає понуре світло на відносини у перемиській дієцезії і заставляє кожного тямущого Українця завдати собі жахливе питання: що вийде з того усього? який буде тому кінець? Бож мати треба на тямці, що це не перша поява невзгодин між перемиським Владикою а мірськими вірними, навпаки це лиш останнє, а радше лиш покищо останнє звено у довгому ланцюху „непорозумін“ і „терть“, які вкінці довели до тої відай небувалої у інших народів появи, що світські вірні жадають від Риму усунення свого Епископа, мотивуючи це своє домагання, як сказано, аж 28 аргументами.

Зазначую на вступі, що від давних літ знаю лично усіх тих громадян, які згадану повище жалобу підписали. Я по причині відсутности в Перемишлі тої жалоби не підписував і з змістом її не є обзнакомлений. Та мимо це для мене ось що понад усякий сумнів є певним: а) що автори жалоби, поважні, старші люди з вищою освітою, вповні були свідомі досяглости свого письма, яке проти свого Епископа вислало до Риму, і наслідків, які воно могло мати, і саме з уваги на

їх інтелект мушу вважати річю виключеною, щоби вони з якоюсь глупою або неprovedеною марницею звертались до Риму; б) що є це люди чесні, яких характер і дотеперішне життя дає як найповнішу запоруку, що до клевети і ложі вони абсолютно неспосібні; в) що висилаючи свою жалобу, кермувались виключно зглядом на добро українського народу і його Церкви, а не якимись убічними або личними мотивами.

Жалобу цю полагодила Св. Конгрегація для Східньої Церкви у хосен Преосвященого Владики, не переслухавши навіть тих, що її підписали. Св. Конгрегація виходила з заложення, „що ціла тота жалоба є у значній часті (отже не вновні — зам. автора статті) вислідом непорозуміння між малою частиною вірних і клиру а Епископом“, а причиною тих „непорозумінь“ є по думці Св. Конгрегації „целібатські зарядження Епископа“.

Можна мати важкі сумніви дотично такої полагоди справи. Як сказано, жалоба обіймає 28 замітів, а з того письмо Св. Конгрегації обговорює, і то лиш дуже побіжно, ледви три. Останні же заміти, видвингені авторами жалоби проти Преосв. Владики, письмо Св. Конгрегації поминає мовчки або збуває їх здавковими загальниками. Вислід цього є такий, що читач почувається безрадним. Він радби з душі і серця повірити, що Св. Конгрегація має рацію, і що уся тота жалоба є прямо негідною, клеветливою напастю на Архипастиря дієцезії, — о скільки одначе привик до точности у думанні, то не знає, на чім має оперти свій суд про цю справу, наколи суд цей має бути ідентичним з судом Св. Конгрегації. У згаданому письмі Св. Конгрегації бракує до сього усякої основи, тому що Св. Конгрегація у своїому письмі до присуду зусім не подає ніяких на фактах опертих мотивів. Наколи до сього додається ще і цю обставину, що ніхто з підписаних на жалобі не був переслуханий, що отже присуд виданий зістав однібічно і неначе заочно, — то читачеві, який зжився з новітнім способом трактування справ того рода, не остає ніщо инше, як сказати собі: я того не розумію.

І дійсно; полагоди цієї нечувано прикрої справи у тій редакції, у якій появилася вона в „Епархіяльних Відомостях“ ніхто зрозуміти не в силі, кому залежить на дійснім зрозумінні річі по мисли засади: Scire, id est, per causas scire.¹⁾

¹⁾ = знати, це значить: знати у причиновій звязи.

Щож отже має вчинити читач? Ану, щож иншого, як iugare in verba magistri²⁾, о скільки до того має охоту. Але це не всякому є дане.

Булоби далеко краще сталось, наколиби це ціле рішення Св. Конгрегації у даній редакції не було узріло світла денного, бо його оповіщення Церкві лиш ущербок приносить.

Так воно на жаль є.

На самому вступі читаємо у письмі Св. Конгрегації таке вельми вимовне речення:

„Проти Преосв. Йосафата Коциловського, Перемиського Єпископа, вплинула до Апостольського Престола скарга підписана через різних світських людей тоїж дієцезії, яка містить в собі двацять вісім закидів против нього. Автори, згл. підписані на скарзі, бажать собі зарядження слідства або канонічного процесу, а для ствердження представлених фактів переслухання всіх старших членів Капітули, Каноніків і Пралатів, і просять, щоби в наслідок цього усунено їх Єпископа з єпископського престолу“.

При кінціже письма читаємо:

„Тому, що ті, що підписали скаргу, заявляють в совісти, що вони є католиками і є оживлені щирим бажанням робити добре для Церкви і для Епархії, — тому що між тими, що підписали скаргу, находяться особи прихильні Єпископови і щиро люблені черев нього, Св. Конгрегація має надію, що вкінці, по усуненню двозначностей, весь клир і увесь нарід, без ріжниці стремлінь і занять згуртується сердешно і вірно довкола свого Єпископа...“ — Кілько то безпотрібних і гідности гіврархії церквної уближаючих здогадів будиться в душі читача по прочитанні тих місць! Аж 28 закидів! Якїж це закиди могли бути? Чому не подано їх змісту? До чого вони відносяться? Як це можливе, що навіть особи Преосв. Владиці прихильні і ним щиро люблені, отже з ним подекуди заприятені, цю скаргу підписали? Видко отже, що були це заміти так важкі, що і найблищі приятелі Преосв. Владики не могли мовчати!

Так подумає собі неоден з вірних, і не можна сказати, що без рації. Як отже Достойник Церкви у світлі таких думок своїх вірних може виглядати?

З другого боку можливим є також, подумає собі дехто,

²⁾ = присягати на слова учителя (не розуміючи сути річи).

що одначе Св. Конгрегація має таки рацію, що то усьо є негідною клеветою, а у такому разі тим підліїшою, що взялж в ній участь і личні приятелі Преосв. Владики. Гарно тоді у світлі такого припущення виглядають личні приятелі Преосв. Владики, а з ними і українська суспільність з своєю етикою! В такому разі одначе поспитає з зачудуванням не оден з вірних, чому Св. Конгрегація і Преосв. Владика так ласкаво обійшлись з клеветниками, які у своїй безсовістности для попертя своїх клевет не захитались навіть перед фальшерством, „перекручуючи добрі і поправні вчинки свого Епископа« (ipsissima verba присуду Св. Конгрегації стр. 47, стрічка 11 гори). Чи жби така підлота мала минути безкарно? Супроти таких людей і найстрогші кари церковні булиби на місци, — під одною одначе умовою, що доходження проти них зістали належно переведені, а передусього, що вони самі зістали протоколярно переслухані.

А сього переслухання саме не було!

Як довго згадана повище скарга лежала у Св. Конгрегації, нікого ця справа так дуже не обходила, загал впрочім і не знав, що така скарга зістала внесена. Через оповіщення присуду Св. Конгрегації в „Епархіяльних Відомостях“ (в липні б. р. ч. 3) справа стала голосною і остаточно не можна нікому зборонити висновувати з сьої справи такі висновки, які усякому з читачів його власна льогіка велить висновувати. А заперечити не дасться, що льогіка в цьому випадку у мислячих читачів іде тільки по лінії отсих двох засад: а) нема присуду без переслухання так обжаловуючого, як і обжалованого; б) хто епископа не лише безсвовно обжаловує перед його зверхньою властю, але в додатку ще добрі його вчинки перекручує, цей повинен щонайменче епископові прилюдно в церкві і в часописах дати відповідню надолугу, а наколиби зборонювався, повинен бути з Церкви виключений, а радше виклятий. Це прецінь домагання найпримітивнійшої справедливости і від сього домагання навіть і Св. Конгрегації відступити не вільно, наколи повага Епископа не має бути через присуд Св. Конгрегації здолтана, а з нею і повага Церкви. А Св. Конгрегація у своїому присуді виразно заявляє, „що з тих усіх замітів деякі в дійсности не мають ніякої основи і є тим самим безосновні“. Виходить отже, що згадана жалоба після Св. Конгрегації опирається на клеветі!

На жаль, Св. Конгрегація цілком мовчить про те, котрі то з тих 28 замітів узнані зістали нею безосновними і чому, так само мовчить Св. Конгрегація і про те, котрі то добрі вчинки Преосв. Владики автори скарги перекрутили.

Не знаючи отже навіть змісту тих замітів, не знаючи ані слова про те, як вони зістали відперті, і не чиїх зізнаннях Св. Конгрегація свій присуд оперла (мова там є лише загально про якісь „віродостойні жерела і особи поважні і вищі понад усякі заміти“, від яких Св. Конгрегація одержала „вяснення у тих справах“), — читач з справжньою нехитю відкладає це письмо на бік, а неодному насунеться гадка, що така таємність у дваццятому столітті зусім не на місци. Вонаж мислячого читача не переконає, бо не розпоряджає ніякими позитивними аргументами, а на самих гололівних фразах суд свій оперти для мислячого чоловіка є річю неможливою, — з другогоже боку та сама таємність безпотрібно спричинює замітки, що ухибляють повазі гієрархії церковної, а тим самим і повазі Церкви. Церква має бути сторожем людського сумління. Якимже то сторожем буде ся Церква, наколи її ореченням бракує сили переконуючої, а тим самим і впливу морального на людське сумління? Тому те видавання Св. Конгрегацією оречень в стилі повищого повинно бути понехане. Що було добрим прим. в 15 столітті, коли то безмежний авторітет Риму виключав всякі сумніви дотично його оречень, а тим самим і усяку аргументацію тих оречень чинив зайвою, це у 20 ст. не є навіть до подумання, бо поступ науки і культури упостійнив засаду, що не існує для мислячих людей твердження без належного узасаднення, і ця засада обовязує усіх без виїмку, її вимагається також і від оречень Риму.

Сінтеза того, що до тепер сказано, є отся:

Оречення Св. Конгрегації, опубліковане прилюдно в „Пер. Еп. Від.“ не видержує критики тому, що є позбавлене усякої аргументації. Як голослівне твердження воно не представляє ніякої стійности і ніхто не є обовязаний з ним числитись, бож нігде в канонах Кат. Церкви не є сказано, що правовірний католик оречення Св. Конгрегації мусить прийняти як щось такого, що не підлягає ніякому сумнівові, неначеб то була неоспорима догма. Св. Конгрегація мимо свого епітету „свята“ є установою чисто людською і наколи хоче, щоби люди з нею

числились, то і вона мусить перш усього числитись з вимогами людського розуму.

II.

Якнебудьби хтось думав про цю справу, одно мусить признати, а саме це, що така полагода справи зусім не є свобідна від зле маскованої тенденційности. Обективности їй признати ніяк не годен.

Але не в тім діло. Не о повноту полагоди мені розходиться, себто о питання, чи в присуді Св. Конгрегації зістали вихіснувані усі моменти, на яких рішення Св. Конгрегації повинноби спиратись, ані о її обективність, себто о kwestію, чи тим моментам в присуді визначено таку вагу, яка їм справедливо належиться. Ніхто з нас не може навіть на хвилю манитись що до того, щоби Рим ізза своєї обективности посвячував Епископа, який йому вірно служить з поминенням інтересів свого власного народа. Рим числиться лиш з тими, що представляють якусь силу, хочаби лише моральну, що є наслідком кріпкої організації. Ми же під сю пору для Риму сили не представляємо ніякої.

Я в отському' свому письмі хочу виказати, що помиляється дуже той, хто твердить, що „причиною непорозумлінь між малою частиною вірних і клиру а Епископом є целібатські зарядження Епископа“. Хто так говорить, цей з розумом хіба замикає очи і затикає уха на дійсність і нарочком не бачить і не чує того, що навкруги нього діється. Не між „малою частиною вірних і клиру а Епископом“, лиш поміж подавляючою більшістю вірних і клиру а Епископом єствують не „непорозумління“, а єстvue справжній провал, якого „головною причиною“ є не „целібатські зарядження Епископа“, хоча безперечно і вони мають своє значіння в тому напрямі, лише ціла тота система, яку теперішній Владика від хвилі вступлення на владичий престіл аж до тепер послідовно приновлює до усіх справ, що підпадають під його рішення, система безоглядної нетерпимости супроти усього, що не є строго католицьке, і то католицьке в його розумінні, система нетолеранції, яка з завзятістю гідною ліпшої справи безпощадно поборює усьо, що не є тотожне з його католицьким світоглядом, і то навіть так дуже, що у своїому засліпленному ревнительстві попадає у нісенітницю, у якіби ум

світлого, а відай навіть пересічного католика ніколиб не попав. Преосв. Владика забуває, що живемо, славити Бога, у двацятomu столітті, що наука і культура побіч багатьох інших добутоків вибороли людству певну свободу думки, почувань і стремлінь, що душу людську побіч релігійних справ заворушують і захоплюють в рівній, а може ще і у вищій мірі справи національні, суспільні, політичні і тощо. Перед очима Преосв. Владики маячать давно минулі століття середовіччя з усіми своїми страхіттями, з своїми костирями, на яких горіли письма еретиків, з своїми клятьбами, анатемами, ¹⁾ круціятами, і Бог зна, що. Але часи *ecclesiae militantis*, себто г. зв. „Церкви воюючої“, що була лиш нещастем християнства і його проклоном, давно і безповоротно минули, і я не зачував, щоби денебудь у католицькому світі кермуючі чинники проявляли охоту привернути цю систему опять до життя, — крім одного хіба Перемишля.

В літі 1919 звернувся я разом з другим представником громадянства до уряду парохіяльного в Перемишлі з проханням о уладження поминального богослуження за Франка. Заповідалась дуже гарна народня маніфестація, бо на богослуження булоби з околішних сіл прийшло що найменше пять тисяч народа. Та нічо з того. Ординаріят відмовив, бо Франко, мовляв, був атеїст. Не помогли наші представлення, що судити людий, це річ Бога, а річю людий є лиш молитись за померших. Франко був атеїстом і кінець. Нема що багато говорити. Наколиже хочемо конечно, то парохія відправить тихе богослуження за Франка в часі, коли їй то буде на руку Більш нічого, Ми розуміється, за таку ласку подякували.

Консеквентно до того проголосив Ординаріят в сім літ опісля в IV. числі Перемиських Епархіяльних Відомостей з р. 1926. ст. 93. під ч. 496 з приводу десятиліття смерті Івана Франка оповістку для священників, де при кінці читаємо ось що: „— — — Руководячись тим, Еписк. Ординаріят почуваєсь до важкого обовязку перестерегти Всеч. Духовенство перед небезпеною згіршення власних духовних дітій з нагоди згаданих обходів — і наказує брати в них участь. — З Еписк. Ординаріяту“. —

І ось прй Франкових обходах священників не було, бо появою своєю булиби спричинювали „згіршення“ (!!!) для своїх „власних духовних дітій“! Значиться, ідучи шляхом гадок

¹⁾ анатема = церковна клятьба.

Преосв. Владики до самого кінця, доходимо до висновку, що усі обходи Франкові були зневагою Господа Бога, що отже Українець-католик творів Франкових не повинен навіть брати до рук, що письма Франкові повинні бути чим скорійше спалені, а його імя прокляте, що — — — що — — —, та даймо тому спокій, бо тут можна дійсно збожеволіти!

Чи не паленіти нам з сорому, що на нашій власній, споконвічній землі хтось, хочаби це був і сам Преосв. Владика, має ту сумну відвагу в той спосіб зневажати память одного з найкращих синів нашого народа? Франко був велитом ума, велитом праці і велитом посвяти для свого нещасного, поневоленого і всіми опущеного народа. Щож управляє Владика до такого трактування імени Франкового? Деж є цей доробок Преосв. Владики, на якого підставі Преосв. Владика хочаби лиш приблизно міг рівняти з Франком?

Цей обіжник Ординаріату знайшов і знайде ще напевно дуже ревних виконавців, ревнійших відай, чим річ на це заслугує. І чиж дивниця, що таким способом піде струя в народ, яка йому голоситиме гидку і деморалізуючу доктрину, що Франко безбійник, ворог церкви, душегуб, антихрист, передтеча сатани, на якого згадку що найменше тричі треба перекреститись! А Франко був міжтим може найбільше хрустальним характером, якого видала не тільки наша суспільність, але Славянщина взагалі, безперечно гідний станути побіч усіх владиків світа, вільний від усякої вузкоглядности, від усякої душевної погани. Це гордість нашого народа, а його величі не затемнять ніякі рескрипти Преосв. Владики, а нголиб вже говорити прийшло про його „хіби“, то признаю, що мав він деякі, що в дечиїх очах дуже йому шкодили, а саме ось ті: був безумовно правдомовним і правду цинив над усе, і тому був завсіди собою, не лицемірив і душею не кривив; був мислителем не європейський лад; мав ідею; коло свого народа положив величезні заслуги і то зпосвяченням свого „я“. Ось це його „хіби“, що їх не у всіх кругах так легко прощають.

В Перемишлі і околиці живе гурток Українців-емігрантів з України, які сюди схоронились перед більшевицьким режимом і мимо злиднів, серед яких тут свій вік коратають, не хотять вертати до своєї батьківщини, як довго там панують теперішні гаразди. Є це люди глибокої віри, а їх по-

чування релігійні зусім не є гірші від почувань релігійних тутешніх людей, з тою лише різницею, що вони не є католиками, лиш православними. Але яке нам діло до тої різниці? У всякому разі це християни і наші брати.

Перед Великоднем минулого року звернулись вони до голови Товариства Бурси ім. Св. О. Николая, п. Б, з прошенням, щоби їм в столовій Гімназійного Інститута позволено відправити в часі Великодніх Свят приписане богослуження. Голова Товариства дозволив без ніяких труднощів. Це річ так самозрозуміла, що шкода слова тратити на оправдання. Чиж мав своїм братям у їх важкому горю, про яке в ординаріятських кругах левди, чи навіть теоретичне виображення мають, дати відмовну відповідь? Цеж булаби нікчемність! Якто? Рідний брат мене просить, щоби я йому у своїй хаті позволив помолитись до Бога, так як його вчила рідня мати, а я йому ізза догматичних різниць мавби зємкнути двері перед носом? Можеби дехто ізза великої „побожности“ так і зробив. Я ніколи, і зусім розумію голову Бурси, що ані на хвилю не сумнівався, що має відповісти. Яби салю на православне богослуження безумовно дав, і цього не може мені зборонити ніяка власть світа, жаден священик, жаден єпископ, ані навіть Свята Конгрегація, бо призвіл не це, а радше приказ, а маю від самого Бога, який голосом моєї совісти, що є прецінь голосом Божим, цілком ясно до мене говорить: „ Не проганяй від себе брата свого, наколи він у твоїй хаті до мене хоче помолитись і мені віддати честь, бо молитва його, наколи вона пливе з глибини його душі і є щирою, тільки само вартна, що і твоя, а може і вартнійша, без огляду на те, чи він католик, чи ні“.

Так думаю я, так думав голова Бурси, так думала старшина Товариства, так думає кожний мужик на селі, бо це є голос етики християнської, незакаламученої ніяким догматичним фанатизмом.

Преосв. Владика думає инакше, а доказом того, як Преосв. Владика думає, нехай буде отце письмо, яке Старшина Бурси одержала з Львівської Кураторії:

№ II. 15.466/26 Sprawa nadzoru w Bursie. Lwów, dnia 8 listopada 1876. Do Wydziału Tow. Bursy im. św. Mikołaja w Przemysłu. W związku z pismem Ordynarjatu Biskupiego obrz. gr. kat. w Przemysłu z dnia 2/X 1926 L. 468 wystosowanem do Dyrekcji

Gimnazjum Państwowego z ruskim jęz. nauczania w Przemyślu, Kuratorjum O. S. L. oznajmia Wydziałowi Bursy, że odprawianie nabożeństw niekatolickich w Instytucie Gimnazjalnym jest niedopuszczalne. (Дальшу часть рескрипту як неактуальну пропускається). За kierownika Kuratorjum O. S. L. Dr. M. Janelli, Naczelnik Wydziału. (Зазначаю, що учеників тоді в часі відправи православного богослуження в Інституті не було по причині великодніх ферій).

Виходить отже з повищого письма, що Преосв. Владика, щоб на будуче не допустити до відправлювання в Інституті Гімназійному зненавиджених православних богослужень, не захитався завізвати польські власті державні (шкода ще, що не Поліцію!) на поміч проти своїх вірних, які католицизмові ані не вчинили ніякої шкоди, ані взагалі не задумували навіть Католицькій Церкві якунебудь шкоду заподівати. Вони сповнили лише свій обовязок совісти супроти своїх братів, маючи притім і це на увазі, що українські емігранти тут в краю не ведуть ніякої пропаганди в хосен православія, а церква православна під сю пору в державі російській — це церква справді мученицька.

Чи Преосв. Владика думає, що при помочи польських властей державних вспіє вдержати у своїх руках керму душ українських? Не треба бути надто второпним, щоб зрозуміти, що ця дорога до наміченої мети найменше відповідна, о скільки Преосв. Владиці о цю мету, себто о керму душ українських, дійсно розходиться.

Та коби хоч у сьому поступку Преосв. Владики була якась, якщо не мериторична, то принайменше формальна рація, себто згідність з приписами католицької етики! Але і цього там нема!

По внесенні з боку Ординаріату згаданого донесення до Кураторії звернулась Старшина Бурси ім. св. Николая до Богословського Факультету при університеті у Львові з проханням, щоби Богословський Факультет видав ореченне, чи в даному випадку зайшов з боку Старшини Бурси справді проступок супроти католицької моралі, поповнений тим, що Старшина Бурси дозволила Українцям - емігрантам в часі Великоднтя відправити православне богослуження в убікаціях Інститута Гімназійного, на якому то богослуженні зпоміж молоді шкільної абсолютно нікого не було. На

це прохання Старшини наспіла від Богословського Факультету відповідь на руки Дра Т. Кормоша. Письмо це має число 133/26, є з дати 8. грудня 1926 і підписане є деканом факультету Дром Костельником. Узасаднення срачення Бог. Факультету, обіймаюче три аркушеві сторони машинового письма, я тут ізза браку місця пропуская і обмежуюсь лише до наведення самого кінцевого оречення, яке звучить :

„Управа Бурси ім. св. О. Николая в Перемишлі може себе вважати за оправдану в совісти, коли в виїмкових випадках відступила православним Українцям-емігрантам салю на їхнє богослуженне“.

Так отже звучить оречення Богословського Факультету, корпорації до оцінки тої справи найбільше, а властиво одинако компетентної, о скільки розходиться о оцінку з становища католицької етики.

І щож Преосвящений Владика на це? Чиж не дивне це для Преосв. Владики, що навіть у так основній справі свого звання, якою є католицька етика, не визнається?

Та ще одно смиренньке питаңня:

В часі світової війни, коли Преосв. Владика був вже перемиським єпископом, на приказ австрійського уряду правились по наших католицьких церквах для православних австрійських жовнірів православні богослуження. Наколи відступлення одной убікації в Інституті Гімназійному на православне богослуження для Українців-емігрантів в очах Преосв. Владики було з боку старшини Бурси оскверненням католицьких почувань, то чимже у порівнанні з тим була відправа православного богослуження у католицькій церкві? Правда, сталося це на приказ державного уряду, але протест з боку Ординаріату, якнебудь може троха і ризиковний, завсіди був допускаемий. Смію поспитати, чому Преосв. Владика не протестував тоді проти такого зарядження? Та воно безперечно безпечнійше вносити доноси, чи там жалоби проти української бурси до польського державного уряду, чим наражатись на консеквенції такого протесту.

Та на тім ще не кінець.

Голова Бурси, п. Б. є начальником канцелярії в тутешній Укр. Щадниці. Отже для Преосв. Владики висновок з того такий, що Щадниця відповідає за свого урядовця, і то не лиш дотично справ урядових, але також за — — — його католицизм.

Що це таке? скликне счудований читач. Щадниця відповідає за католицизм свого урядовця? Так! І то не так за католицизм в розумінні віроісповідньому, як радше за його ревність супроти католицизму, а ще ліпше, за його нехїть, чи там може і ненависть, яку він виявив відносно до православїя. В Щадницї є зложенї капїтали наших церков, отже по думцї Преосв. Владики урядовцї Щадницї мусять бути і в своїому приватному життї не лише ревними католиками, але і непримиримими псборниками православїя, а що п. Б., як сказано було, такої ненависти до православїя не виявив, ерго Ординаріят мусить з Щадницї позабирати капїтали церков, хочаби Щадниця мала навїть звалитись.

Бачу, як читач протирає очі і недовірливо пигає себе, чи добре бачить, чи може це, що читає, йому лиш сниться. Та не жаль, це є правдою, хтоже не вірить, хай загляне до IV числа Перем. Еп. Відомостей з р. 1926, де на ст. 97 прочитає ось що:

„Ч. 468/Орд. — В справї відкликання священників з Видїлу „Укр. Щадницї“ в Перемишлї. Дня 30 вересня цр. (себто 1926 прим. автора стат) відбули ся в Перемишлї загальні збори т-ва Бурса св. о. Николая, на яких були присутні декотрі члени Видїлу тов-а „Українська Щадниця“ в Перемишлї. На цих зборах було поставлене домагання до заряду „Бурси“, щоби тойже запевив родичів учеників принятих на виховання до Інститута і Бурси цього Т-ва, що не будуть повтарятися бїльше случаї відправлення схизматицьких богослужень в льокалі тоїж інституцїї, — як це мало місце в минувшому році. З присутних на зборах членів Видїлу Т-ва „Укр. Щадниця“ майже всі були противні ухваленню цього запевнення (яку точну службу вивїдну має Преосв. Владика! — прим. автора статї), а Голова т-ва „Бурса св. о. Николая“, який рївночасно є директором (ні, лиш начальником канцелярїї, а це засаднича рїжниця — прим. авт. статї) „Укр. Щадницї“, заявив, що в справї удїляння позволення на згаданї богослуження і на будуче не инакше поступати буде, як поступав дотепер. В виду отже цього, що заняте членами Видїлу „Укр. Щадницї“ становище шкодить Католицькїй Церквї і по запевненню Голови „Бурси“ нема запоруки, що на будуче шкодити їй не буде, Еписк. Ординаріят був змушений відкликати свого Відпоручника і всіх священників з Видїлу

згаданого Товариства, та оглянутись за іншою українською фінансовою інституцією, яка перейме фонди перемиської Епархії, поміщені досі в "Укр. Щадниці", Це подаємо до відома Всеч. Духовенства. З Еписк. Ординаріату".

Я прямо не пригадую собі, щоби деколи у житті стрівнувся був з так безсенсовною нелогічністю. Прецінь Преосв. Владичі повинно бути відомим, що яканебудь установа відповідає за енуціяції свого виділу лиш тоді, коли на формально відбутому засіданні дотичного виділу запало дотичне рішення що найменче більшістю голосів. В ділі католицизму чи православія виділ Щадниці засідання ніколи не відбував, відколи Щадниця ествує, а тимсамим не міг ніколи займати становища, якеби шкодило Катлицькій Церкві, — а як поодинокі члени виділу Щадниці голосували у якійсь там справі на загальних зборах якогось иншого товариства, це Щадниці цілком не обходить, на це вона не має і не може мати ніякого впливу, а тим самим за це вона і не відповідає. Є це одиноко можливий і одиноко допускаємий логічний висновок з даних у тому випадку заложень, наколиже Преосв. Владика мимо це Щадницю чинить відповідальною за енуціяцію загальних зборів Бурси, зглядно за це, як поодинокі члени виділу Щадниці на зборах Бурси голосували, то робить це хіба лиш на те, щоби під якимсь приводом українську установу довести до руїни,

Справді незавидна роля!

При нагоді обговорю ще в коретці справу „Українського Інститута для дівчат в Перемишлі“, до якої Св. Конгрегація у своїому ореченні привязує велику вагу.

В статуті „Інститута для дівчат“ було сказано, що покровителем тої установи є кождохасний єпископ, який з того приводу мав в статуті застережені певні права. В осени 1924 загальні збори Інститута змінили статут в тому напрямі, що покровительство скасовано. Тямлю це дуже добре, бо на згаданих загальних зборах я був головою, вибраним ас нос. Причина скасування покровительства над Інститутом була дуже проста і дуже розумна. Ми є нацією демократичною і живемо в часах демократичних, а всяке покровительство з принципом демократії не годиться. Покровительсво, це установа що найменче зайва, а у певних обставинах навіть дуже небезпечна. Господь знає, хто у будучині засяде на владі-

чому престолі, і що при помочи такого покровителя може статись з таким міліоновим майном. Часи не дуже безпечні, тому покровительство скасовано однодушно, а я маю це вдволеннє в душі, щò до переведення того діла в дечому причинився. Про привернення покровительства при теперішньому настрю української суспільности нема навіть бесіди, натомісць участь священників в праці для Інститута так у виділі, як і деінде, є нам усім дуже пожадана, — а що священство на приказ Преосв. Владики від цієї праці усунулось лише по причині скасування покровительства, над тим можна хіба лиш жаліти. Чим одначе скасування покровительства над Інститутом має бути кривдям для Церкви, як це читаємо в ореченні Св. Конгрегації на ст. 48, того ніхто неупереджений не второпає.

Та якнебудьби воно і було, не можу мовчки поминути факту, що в р. шк. 1921/22 з волі Преосв. Владики (це підчеркую „з волі“) наслідком його конфлікту з виділом через більше чим три місяці першого півроку ніхто не уділяв науки релігії в жіночій гімназії Інститута, хоча виділ Інститута до того не дав ніякої причини і о приділення катихита допоминався. Шойно коли директор гімназії представив Преосв. Владиці, що буде змушений донести до Кураторії, що дівоча гімназія Інститута з волі Єпископа остає без катихита, немовби школа безконфесійна, Преосв. Владика на другій піврік приділив катихита.

Питаюсь: чи таке поведення супроти української школи, і то ще в так горячих часах, було гідне Достойника Католицької Церкви?

Нема ніякого сумніву, що це непримириме, агресивне, безоглядне становище Преосв. Владики в справах народніх Католицькій Церкві у нас шкоди приносить чимало. Яж для схарактеризування системи виняв з довгої низки лиш пару случаїв, про инші не пишу ізза браку місця, хоча деякі річи аж просяться, щоб їх порушити прилюдно, як ось прим. справа Брацтва св. О. Николая, процеси Владики з Вірою, які Владиці чести хіба не приносять, і тд.

Преосв. Владика вимагає від своїх вірних річий, яких вони без здоптання своєї власної гідности національної ніяк не можуть зробити. Цеж прецінь навіть не до подумання в теперішніх часах, щоби свідомий Українець остав сліпим і глу-

хйи на знеславлювання пам'яті Франка, щоби примінився до волі Преосв. Владики і гнав від себе своїх братів лиш тому, що вони в православні, щоби рівнодушно приймав до відома, що Преосв. Владика з незрозумілих для здорово мислячого чоловіка причин забирається нищити українську установу, якої двигнення тільки стояло труду і людської енергії. До тих „подвигів“ Преосв. Владики не нагнеться ніхто. Це є річи з національного боку погані а з церковного зусім зайві і шкідні, бо нарід хоч не хоч усі національні промахи свого Епископа буде клав на рахунок Католицької Церкви, а це нікому не є пожадане.

Преосв. Владика залюбки бачить усюди небезпеку для Католицької Церкви і всюди хоче тій небезпеці протиділати, навіть там, де про неї нікому і не снилось. І звідси то походить, що там, де такої небезпеки для Церкви абсолютно не було, Преосв. Владика своєю дивною ревністю сю небезпеку дійсно витворює і її щораз то більше заогнює, нездаючи собі очевидячки з того справи, що Владика не є на те, щоби вірних дразнив і від Церкви відтручував, лише, щоби їх до Церкви приєднував.

Преосв. Владика має рішучо нещасливу руку у поведенні супроти людей. Авторитету дотепер не в спів собі виробити ніякого, натомість знаменито удається йому викликування ферментів там, де їх передше ніколи не було. Авторитет змішана з догматичного безоглядністю, цілковите незнання душі людської у злуці з жадобою стати керманічем душ своїх вірних¹⁾, неуступчивість замість консеквенції, брак зичливої і творчої енергії, рівнодушність для справ свого народа, маскована українською вивіскою, цілком по середньовічному поняття ревність релігійна, а передусього невстримна жадоба відкривати усюди ворогів католицизму і вести проти них круціату, — ось це характеристичні черти Владики, якому у часі для нас можливо найтяжшому Рим повірив керму нашої Церкви у перемиській дієцезії.

А нам під сю пору так дуже був потрібний на владичому престолі чоловік з глибоким серцем і отвертим умом, чоловік, якийби при усій енергії був уособленням тої правдиво християнської віри, опертої не так на скодифікованих у

¹⁾ гляди хочаби Пер. Еп. Від. 1927 ч. II. Пастирське Послання.

параграфи догмах, як радше на святій любові і на тій безмежній посвяті, що то споконвіку є і у віки будуть неоціненими вальорами Христової віри. Нам не владичому престолі потрібний був і є архипастир, якому чужимиби були „ідеали“ тзв. „воюючої Церкви“, якийби натомісць своєму народові і своїм вірним у тій важкій добі дав те, чого нарід під сю хвилю найбільше потребує, віру у Божу справедливість, віру в себе і свої сили, надію на передержання злиднів. — архипастир, якийби зумів нарід піддержати на дусі та не дав йому упасти, якийби гоїв рани, а ферментів у нутрі народа не тільки на спричинював, але до ніх і не допускав, — архипастир, якийби і справи вічного спасення не спускав з ока, але і тут на землі народові своєму з'умів і схотів вказати шлях до кращого майбутнього.

Так. Нам під сю невисказано тяжку хвилю чоловік з батьківським серцем потрібний був і є на владичому престолі, а ми дістали прокуратора в справах догм. Це відбивається відємно на усьому житті церковному, і тому це наше життя церковне, а з ним і народне плывуть в богатях випадках фальшивим руслом.

III.

Як сказано, булоби найкраще сталося, наколиб це письмо Св. Конгрегації не було узріло світла деннього, бо воно у своїй нічого не говорячій таємности є дуже вимовним анахронізмом і Церкві тільки шкоду приносить, ослаблюючи довіре вірних до оречень церковних. Але що сталось, це вже не відстанеться. Під сю пору може розходитись лише о питання, чи відношення цивільних вірних до Преосв. Владики Коциловського є дійсно таким, як це представлено у пресі, себто безнадійно лихим, чи може поліпшення сього відношення є можливим?

Не належу під тим зглядом до завязятих песимістів і тверджу, що навіть мимо присуду Св. Конгрегації трівке поліпшення взаємного відношення між Преосв. Владикою а вірними його дієцезії в кожній хвилі, принайменче теоретично, є можливим під ось якою зусім „приступною“ умовою

легкою до прийняття: Преосв. Владика постаріється для Ординаріату о іншого референта і буде точно глядів на те, щоб зпід тогож пера не появлялись в „Еп. Відомостях“, евенуально і деінде, під фірмою Ординаріату комунікати і розпорядки, якіби дразнили і обиджували національні почування українського населення, як взагалі Преосв. Владика подбає про те, щоби Ординаріят під впливом ревнителів, до яких сміло можна приновити висказ: „mehr päpstlich als der Papst selbst“, не поповнював нетактів, що для Церкви не представляють ніякого хісна і ніякої вартости, а для населення українського в джерелом ферментів, квасів, навдоволення, обурення, або навіть і чогось гіршого. Ізза тісноти місця годі мені тут усі ті річи подрібно обговорювати. Фактом є, що Ординаріят усюди бачить лише агітацію православну і усюди добачується небезпеки для Католицької Церкви, хоча чоловік вільний від упереджень ані такої агітації не бачить, яні такої небезпеки не помічує, бо їх в дійсности не загал нема. Там, де місцевий душпастир стоїть на висоті свого завдання (але не у розумінні „ecclesiae militantis“, себто „Церкви воюючої“, лише у розумінні Церкви Християнської, опертої в високі і ніколи непередавні вальори науки Христової), — там ані православна агітація, ані жадна інша не прийметься. Ніхто з Українців Католицькій Церкві серед українського населення колишньої Галичини труднощів не хоче робити, а поступовання таке з причин, яких тут не стану подавати, вважаю навіть народним шкідництвом. Але наколи якісь труднощі десь виринають, то вину сього поносить у першу чергу сам Ординаріят, який дрібні справи найневластивішим у світі методом, на який лише тзв. Ecclesia militans, себто церква воююча, може спромогтись, роздуває до небувалих розмірів і безоглядністю своєю у поборюванні урівних небезпек для Католицької Церкви тійже Церкві лише медвежу віддає прислугу, відтучуючи від неї вірних.

Тим шляхом справи далі іти не можуть, бо инакше у недалекій майбутности розгорів у колишній Східній Галичині безглузна, страшна домашня боротьба релігійна, яка народові шкоди принесе необчислимі, на якій одначе і Церква не тільки нічого не зискає, але ще дуже багато стратить. Інтелігенція українська не упідлиться до того степеня, щоби без слова протесту згодилась на знеславлювання імені найшляхотній-

шого сина свого народу, щоби в імя кличів релігійних позв-лила копати прогалину між Українцями цього і того боку кордону, щоби буцімто для цілий релігійних пристала на підкопування ексистенції своїх народніх організацій і установ, які звалити не так дуже трудно, але на їх місце дати щось рівновартного вже буде річю неможливою. Боротьба на тому тлі, і то боротьба у нутрі самого народа, отже свого рода війна домашня, нікому не всміхається, але якщо Ординаріят не цофнеться, у такому разі боротьба ця станеться неминучою.

Справді сумний буде це вид!

Преосв. Владика Коциловській є чоловіком второпним, і не сумніваюсь тому ані на хвилю, що усвідомивши собі це все, ситуацію оцінить як слід і вчинить з свого боку усьо, щоби до катастрофи не допустити, хочу впрочім вірити, що Преосв. Владика є вищим понад амбіції тих людців, для яких верхом щастя є слава, хочаби і геростратова, та пєбіда, хочаби і пиргова.

Нунцій папський пересилаючи з Варшави Преосв. Владичі повище письмо, пише між иншим: — — — Радію сердешно з признання похвали і довіря, яке Апостольська Столиця уділяє Вам достойним листом вище згаданого Еміненції Кардинала, котрий оголосите в спосіб, який вважати будете найбільше вказаним — — — “ Я є того певний, що письмо Св. Конгрегації наповнило серце Преосв. Владики радістю і гордістю. Цеж є загально людська пєява, що усякий радіє признанням своєї зверхньої влади, чомужби і Преосв. Владика не мав бути на тій точці вразливим?

Я одначе від себе желань по тій причині не складаю. Маю цю подекуди може і дивовижну та чудну вдачу, що не люблю нікому гратулювати ізза його успіхів в горі, а вже тим менче вважаю це річю вказаною робити то у відношенні до достойника Церкви. Єпископ, цеж прецінь не марний урядничина — карієровиь, який весь вік свій мріє лише про похвалу і признання свого начальства. Єпископ, це після мене чоловік, який лише для ідеї працює і у тій ідеї знаходить заплату за свою працю, а прилюдних похвал з боку свого начальства не потребує, бо це його подекуди навіть і понижає. Якщо впрочім власть начальна того конче собі бажає, то може Єпископові висказати похвалу в чотири очи.

В якій отже цілі признання це зістало в „Пер. Еп. Від.“ випечатане? Для вірних? Тих воно, як вже повище сказано було, у тій редакції, у якій появилось, хіба не переконає, а для Преосв. Владики самого булоби вистало письмо у оригіналі.

Крім „верхів“ єствує одначе і „низ“. Варто і сюди глянути, на цей нарід бідний, опущений, полишений самому собі, який з тихим геройством століттями цілими серед можливо найбільше непривітливих умовин видержав при вірі своїх батьків, не вирікся своєї рідної мови і зберіг свої народні ідеали, хоча розпука нераз і не два торгала його душею. Народ цей, глибоко віруючий і релігійний, зусім не є гіршим від інших народів „шляхотних“ і „історичних“, він лише є від них без порівняння нещасливішим, може подекуди і з власної вини, але у переважній частині тому, що керманічі його залюбки ходили чужим богам служити. Народ цей тужить за архипастирем таким, як я його повище зобразив, і наколиб ласкаві небеса народові такого архипастиря дали, то імя його булоби благословене не лиш тепер, але і у далекій, далекій будуччині.

Вдяка власного народа має також свою вартість, а хто зна, чи не більшу від признання зверхньої влади. Варшава далеко, Рим ще дальше, а свій народ близько. Воно не вадилоби над тим призадуматись. Та щож, коли Преосв. Владика не багато у тому напрямі проявляє охоти. Тому і вислід його „з'усиль“ і його „праці“ в царині культурної роботи над народом такий нужденний. З гори, з єпископської палати, не іде ніяка оживча струя в народ, тому народ і не почувается до ніякої вдяки супроти свого архипастиря. Дуже це сумно!

IV.

Внедовзі по своїм вступленні на владичий престіл значив Преосв. Владика своє „я“ доволі дивним способом, непрактикованим дотепер по інших дівцезіях світа: ось на превелике обурення усіх вірних засуспендував дня 2 липня 1918 ex informata conscientia бл. п. архипрезбитера Карла Волошинського ab ordine et officio, так що небіщик, сімдесятькіл'калітний старик, не мав у церкві приступу до пристола і міг лише в лавці молитись, як кождий вірний. Та коли небіщик

віднісся з жалобою до Риму, Преосв. Владика мусів на телеграфічне поручення зняти з нього цю суспензу.

Таким актом брутальної, але неконче розумної „енергії“ Преосв. Владика зараз у першому році своєї влади записався у свідомости своїх вірних, які не крились з тим, що на таке поведення свого архипастиря глядять з несмаком, а навіть з відразою. За тим актом пішли другі. Преосв. Владика суспендував крилошанна Войтовича, рівнож старика сімдесятькіл-калітнього, на те розуміється, щоби цю суспензу відтак з нього зняти. Причина? Хтож це може знати? Далі була навіть суспензія майже цілої капітули, так що аж нунцій папський мав з Варшави приїжджати в ціли поладнання справи.

Як кажу, цивільна суспільність (про священство нема що і говорити!) на те укріплювання своєї влади з боку Преосв. Владика при помочи суспензії священників — ювілятів гляділа прямо з презирством. Такими дорогами і методами сердець людських і людського поважання та довіря не з'єднується. Тою дорогою можна що найвище своїх підчинених здеморалізувати, бо де зверхник держиться засади *biegen oder brechen* (= зігнути або зломити), там навкруги нього у його царстві виросте лише буйне хабаззя і бурян у виді лицемірства, доносництва, брехні, лизунства, по бізантійськи маскованої ненависти і тощо. Для чести і гідности людської у таких умовинах почва дуже непригожа.

У згаданому на вступі письмі Св. Конгрегації висказується надію, що весь клир і весь нарід згуртується сердешно і вірно довкола свого Єпископа.“ Скажу на це по латині: *vana spes!* (= пуста надія!). Щоб це осягнути, мусівби Преосв. Владика цілковито зірвати з дотеперішньою своєю системою і розпочати зусім нову еру у житті дієцезії, та і цілком нову добу у своїому власному житті. А це мабуть не станеться ніколи. Бо щоби на такий геройський крок спромогтись, требаби позбутись тої поганої жадоби власти, себто непереможного наклону до автократії, а передусьою треба любити правду. А у якому відношенні Преосв. Владика до правди остає, доказом цього хай буде отце місце з письма Св. Конгрегації, де говориться про те, „що питомці, що хочуть без жадного примусу, свобідно і з звласної волі лишаючися в целібаті, приготувитися до священства і отримати Св. Тайну Священства в безженному стані, моглиби одержати вихова-

ння відповідне їхній аспірації і тд». (Ст. 49)¹⁾. Як можна було таку річ без загикнення пустити у світ! Знаємо усі, що діялось в духовній семінарії в р. 1924 і 1925, як питомці ставили опір жаданню Преосв. Владики дотично целібату, як перший і другий рік по тій причині видалено з семінарії (питомці 3 і 4 року одержали ще право женитись) і прийнято їх за пару місяців щойно годі, коли покаялись, „уразумились“ і „целібатський сертифікат“ підписали. Кілько то ложі в тих словах: „без жадного примусу, свобідно і з власної волі“! Преосв. Владика дотепер ще не годен здобутись на те, щоб признатись до заведення обовязкового целібату і відвічальність за це взяти на себе. Для кого це крутіїство признане? І таке поведення має бути згідне з достоїнством Епископа? Чи ж це властива дорога, якою Епископ має ступати, щоби здобути собі довіре своїх вірних? Хтож з них повірить на будуче Преосвященому Владиці, коли прочитає собі це місце в письмі Св. Конгрегації?

Мені стидно робиться, коли це місце читаю.

V.

Пускаючи отсю книжочку у світ, застерігаюь проти цього, немовби вона була навіяна якоюсь нехітю до Католицької Церкви, а я сам при її помочи хотів вести якусь ворожу пропаганду проти католицизму. Хто прочитав уважно сю бошуру, признасть хоч не хоч, що мені не тільки є чужою усяка тенденція антикатолицька, але що я навпаки з усею рішучістю обстоюю полишення у нас Української Церкви Ка-

¹⁾ Місце те звучить в цілости:

А якщо Перемиський Епископ, дозволеними способами, у своїому старанню о своїх питомців, оказався прихильним радше за таким осередком, у котрому ті питомці, що хочуть без жадного примусу, свобідно і з власної волі лишаючися в целібаті, приготувитися до священства і отримати св. Тайну Священства в безженному стані, могли одержати виховання відповідне їхній аспірації і совершенніше по їхнім власним бажанням, якщо отже Перемиський Епископ взяв і бере собі до серця це їх совершенніше духовне виховання, — першими, що повинні тішитись і бути гордими з цього, є саме ті світські вірні підписані на скарзі і всі світські добрі католики перемиської Епархії і з поза неї.

толицької (себто *vulgo* нашої греко-кат. Церкви) у повному спокою, і то так з боку цивільних вірних, як і з боку високої гієрархії церковної. Я зусім не виступаю проти Католицької Церкви, лише проти самоволі гієрарха церковного, а дотично цієї самоволі заявляю ось що:

а) Франко не був, що правда, у згоді з догмами Кат. Церкви, але це для річи не має ніякого значіння. Ніхто остаточно не жадає, щоби Кат. Церква брала активну участь в обходах Франкових. Натоміць є правдою, що Франко не був еретиком, не був апостатом, не вступив був ніколи на службу ворогів Кат. Церкви, Кат. Церкви у нічому не скривдив, невинної католицької крові ніколи не проливав, католиків не гнобив, ані взагалі супроти Кат. Церкви як такої ніколи ворожого становища не займав. Противно, я мігби з писань Франкових місця навести, що є явним доказом його релігійности, як ось прим. чудовий його вірш „Колиб ти знав“. Католицькі священники моглиби отже цілком спокійно брати хочаби пасивну участь у обходах в його честь, і їх приява між вірними згіршення не викликалаби ніякого, противно, люди шанувалиби їх за їх об'єктивність у відношенні до памяти Франка, а з національного боку зробилоби це незвичайно додатне і гарне вражіння, колиби народ бачив, що мимо ріжниць, які відмежували світогляд Франка від Церкви, католицьке духовенство клонить голову перед величию його заслуг і його посвяти для свого народа, — так само, як найбільші французькі і бельгійські атеїсти мали собі це за честь, коли могли зняти капелюх перед бельгійським кардиналом Мерсіє, що в часі війни дав прегарні докази любови до свого рідного краю і свого народа. Справді культурні люди не відказують собі взаїмно пошани ізза ріжниці думок, почувань і догм, які визнають, і саме на тій взаїмній вибачливості і толеранції спирається ця чудова і велична будівля новітньої культури, під яку ми у себе ізза малокультурного засліплення і ревнительства не стали ще навіть класти фундаментів.

б) Наколиб Старшина Бурси ім. Св. о. Николая уладжувала для своїх питомців православні богослуження або иншим способом вела між ними пропаганду на річ православя, — я вповні розумівби це, — що Преосв. Владика, стоячи на сторожі Кат. Церкви, імавбися навіть найдальше ідучих середників, щоб протиставитись тій пропаганді. Але того усього

не було. І тому крок зроблений у тій справі Преосв. Владикою нічим не дасться оправдати.

в) Наколиб „Укр. Щадниця“, яка орудує грішми католицьких церков, в якийнебудь спосіб вела православну або антикатолицьку пропаганду, ніхто не чудувався, наколиб Преосв. Владика капітали католицьких Церков виповів і ульокував їх деінде. Але „Щадниця“ ані безпосередно ані посередно ніякої антикатолицької пропаганди ані не вела, ані не веде, тимсамим і для висьма Преосв. Владики у IV числі Еп. Від. 1926 під ч. 468/орд. розумного оправдання нема.

Зарядження видані Преосв. Владикою у всіх тих випадках є. отже нічим иншим як актами самоволі, так само, як актом самоволі було неприділювання через три місяці катихита до дівочої гімназії Інститута для дівчат в р. 1921/22, або заведення обовязкового целібату.

О скількиби акти такої самоволі мали далі повтарятись, а це річ певна, що повтарятись будуть, то мусілиби вони для народньої справи мати наслідки прямо погубні. Коли собі уявимо, що парусот священиків силою організації, прийнятї у Кат. Церкві, безумовно підчиниться волі свого Єпископа, а темний народ силою традиції приміниться до волі своїх душпастирів, то зрозуміємо, що найдалі до яких десяти літ, або і скорше, виросте нове покоління, для якого українство буде вже пустим звуком, бо це покоління буде вже лиш о-стільки почувати себе українським, о скільки на це позволить Преосв. Владика, зглядно Св. Конгрегація. Буде це українство, для якого найвлучнішою назвою буде: українство за *rozwoleciem*.

Инакше кажучи, ми небаром знайдемося на етаті народів зникаючих, о скільки ми через свою безмисльність на сю дорогу вже тепер не вступили.

І ось проти тої розкладчої течії, що виходячи з єпископської палати в Перемишлі через сільське духовенство має вдертись до сільських хат, проти цього зловживання Католицької Церкви до нищення нашої національної свідомости і нашого народнього доробку хочу тут прилюдно запротестувати і візвати весь український загаль, щоб схаменувся і глянув тій небезпеці в очи, а зміркувавши її грозу, заняв супроти неї відповідне становище, поки ще час на те. Инакше станеться таке, що чого не здавили століття неволі, це за

десяток літ або і ранше щезне від ревної опіки Архипастиря. Так як справа тепер стоїть, то ми вмовляємо в себе великий національний розмах, а в сути річи, підчиняючись без протесту команді Ординаріяту, ми на великій арені народів світа сходимо до ролі карликів — сміховиків, яких ніхто не бере серйозно, бо вони самі себе серйозно брати не в силі.
